

Sygn.akt III AUa 73/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Barbara Orechwa-Zawadzka (spr.)

Sędziowie: SA Bożena Szponar - Jarocka

SA Teresa Suchcicka

Protokolant: Barbara Chilimoniuk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 kwietnia 2018 r. w B.

sprawy z odwołania P. T.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń

na skutek apelacji wnioskodawcy P. T.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 25 października 2017 r. sygn. akt IV U 606/17

oddala apelację.

SSA Teresa Suchcicka SSA Barbara Orechwa-Zawadzka SSA Bożena Szponar – Jarocka

Sygn. akt III AUa 73/18

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z 16 marca 2017r., na podstawie art. 84 ust. 8 w związku z art. 83 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2016 r. poz. 963 ze zm.), po rozpatrzeniu złożonego w dniu 01.02.2017r. wniosku, odmówił P. T. odstąpienia od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń, tj. renty rodzinnej, określonych decyzją:

1. z dnia 12.06.2015 r. za okres 07.2014-02.2015 w wysokości 2.797,94 zł.
2. z dnia 22.02.2016 r. za okres 09.2015-11.2015 w wysokości 1.145,65 zł.

W odwołaniu od powyższej decyzji P. T., wniósł o jej zmianę. W uzasadnieniu odwołujący podniósł, iż nadal choruje, powstałe zadłużenie jest wynikiem jego błędu, którego więcej nie popełni.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z 25 października 2017 r. oddalił odwołanie.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że decyzją z dnia 12 czerwca 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. zobowiązał P. T., urodzonego w dniu (...), do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 07/2014 – 02/2015 w kwocie 5 595,99 zł. Ubezpieczony zaprzestał uczęszczania do szkoły i nie powiadomił o tym fakcie organu rentowego, mimo że o obowiązku takim był pouczony w decyzjach dotyczących renty rodzinnej. Powyższa decyzja nie została przez wnioskodawcę zaskarżona. Decyzją z dnia 22 lutego 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. zobowiązał P. T. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 września 2015 r. do 30 listopada 2015 r. w kwocie 2 291,31 zł. Powyższa decyzja nie została przez wnioskodawcę zaskarżona. W dniu 24 marca 2016 r. do organu wpłynął wniosek ubezpieczonego o odstąpienie od żądania zwrotu ewentualnie o rozłożenie kwoty nienależnie pobranych świadczeń na raty od dnia 9 maja 2016 r. po 50 zł miesięcznie. Wnioskiem z dnia 4 maja 2016 r. wnioskodawca zwrócił się o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 września 2015 r. do 30 listopada 2015 r. w kwocie 2 291,31 zł.

Sąd ustalił, że wnioskodawca jest kawalerem. Mieszka wraz z matką E. T. (1) (renta rodzinna w wysokości 1 230 zł), bratem i bratową we wsi K. w gminie L.. Skarżący nie posiada majątku nieruchomego, jak i ruchomości, nie korzysta z świadczeń z pomocy społecznej oraz posiada zobowiązania wobec innych wierzycieli na kwotę ok. 30 000 zł. Odwołujący pozostaje na utrzymaniu matki. Od dnia 8 stycznia 2016 r. P. T. zarejestrowany był jako osoba bezrobotna bez prawa do zasiłku. Odwołujący przyjmuje propozycje pracy proponowane mu przez doradcę zawodowego, jednakże nie zostaje zatrudniony. Wnioskodawca nie prowadzi działalności gospodarczej oraz nie ma też statusu producenta rolnego. Ubezpieczony choruje przewlekłe na schizofrenię paranoidalną, wymaga terapii psychiatrycznej oraz leczenia farmakologicznego. Zaostrzenie choroby u wnioskodawcy pojawiło się, gdy ubezpieczony podjął naukę w szkole policealnej w O. w 2014 r. Postanowieniem Sądu Rejonowego w Bartoszycach z dnia 16.10.2015 r., sygn. akt III RNs 81/15, wnioskodawca skierowany został na przymusowe leczenie psychiatryczne bez jego zgody. W szpitalu psychiatrycznym przebywał do końca 2015 r. Ubezpieczony w 2016 r. pozostawał w zatrudnieniu przez okres ok. dwóch miesięcy w firmie (...) w L. na stanowisku pomocy tapicera za wynagrodzeniem w wysokości 1 500 zł miesięcznie. Umowa o pracę została wypowiedziana z powodu redukcji zatrudnienia.

W dniu 23 maja 2016 r. została wydana decyzja nr (...). W dniu 1 lipca 2016 r. została wydana decyzja nr (...). W dniu 16 maja 2016 r. została wyrażona zgoda na okresowy układ ratalny: 11 rat po 50 zł i 12 ostatnia rata 5 045,88 zł (do dalszej negocjacji). W dniu 23 maja 2016 r. wysłano ubezpieczonemu umowę w celu jej podpisu i złożenia do organu. Wnioskodawca nie przysłał podpisanej umowy. Od dnia 24 maja 2016 r. wnioskodawca przebywał w Zakładzie Karnym w B., od 8 czerwca 2016 w Oddziale Zewnętrznym w K.. Stan psychiczny wnioskodawcy podczas odbywania zastępczej kary pozbawienia wolności nie budził zastrzeżeń.

Z ustaleń Sądu pierwszej instancji wynikało nadto, że w wykonaniu prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 września 2016r., sygn. akt IV U 1043/16 odstąpiono od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego określonego decyzją z dnia 12.06.2015 r. ponad kwotę 2.797,94 zł. oraz decyzją z dnia 22.02.2016r. ponad kwotę 1.145,65zł. W złożonym w dniu 1.02.2017 r. kolejnym wniosku o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, zobowiązany w szczególności wskazał na: trudną sytuację materialną z powodu bezrobocia - wydatki związane z utrzymaniem ponosi matka, która pobiera świadczenie rentowe w kwocie 1200 zł; brak majątku ruchomego i nieruchomości, fakt odbycia kary aresztu, zobowiązania pieniężne z tytułu zaciągniętych kredytów w kwocie 6000zł., które nie są spłacane; zły stan zdrowia psychicznego.

Urząd Gminy w L. potwierdził, że odwołujący jest kawalerem. Zameldowany jest na pobyt stały pod adresem: (...), (...)-(...) L.. Gminny Ośrodek Pomocy (...) poinformował, iż w okresie od 01.11.2016 r. do 31.12.2016 r. otrzymywał odwołujący pomoc w formie zasiłku okresowego z powodu bezrobocia w miesięcznej kwocie 317zł (łącznie 634zł). W innych okresach nie korzystał z pomocy. Na podstawie informacji uzyskanej z Powiatowego Urzędu Pracy w L. z dnia 06.03.2017 r. Sąd ustalił, że odwołujący zarejestrowany jest w urzędzie od dnia 21.11.2016 r. jako osoba bezrobotna bez prawa do zasiłku. W dniu 29.11.2016 r. otrzymał propozycję stażu na stanowisko: pozostali sprzedawcy sklepowi w firmie (...) w L.. Odwołujący odmówił przyjęcia propozycji z powodu zaplanowanego zabiegu chirurgicznego

dnia 5.12.2016 r. (odmowę uzasadniono za usprawiedliwioną). W dniu (...). odwołujący otrzymał propozycję stażu na stanowisko: operator myjni w (...) I. G. w L.. Przyjął propozycję, niemniej jednak nie został przyjęty na staż z powodu wyboru przez pracodawcę innego kandydata. W dniu 13.02.2017 r. zaproponowano P. T. staż na stanowisko: sprzedawca w (...)M. D. w L.. Przyjął on propozycję, niemniej jednak nie został przyjęty na staż z powodu wyboru przez pracodawcę innego kandydata. Kolejny termin wizyty ustalono na 3.04.2017 r. w celu zweryfikowania podjętych działań oraz udzielenia pomocy w znalezieniu zatrudnienia. Na podstawie danych znajdujących się w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych ustalono, że odwołujący był zatrudniony w okresie od 20.02.2017 r. do 28.02.2017 r. na umowę zlecenie ((...) Sp. z o.o. w L.). Odwołujący jest od 01.03.2017 r. zatrudniony w tej firmie na umowę o pracę. Zgodnie z informacją Urzędu Skarbowego w B. odwołujący nie figuruje jako osoba występująca w spółkach. Brak jest informacji o czynnościach podlegających opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych (...). W okresie ostatnich 3 lat płatnikiem podatku był Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O., Plac (...), (...)-(...) O.. Na dzień 10.02.2017 r. nie posiada odwołujący zaległości w podatkach. Nie jest czynnym podatnikiem podatku VAT, w związku z tym brak jest informacji o nabyciu środków trwałych w okresie ostatnich 3 lat. Ostatnia deklaracja została złożona w dniu 29.04.2016 r. (zeznanie PIT-37). W okresie ostatnich 3 lat nie deklarował dochodów z zagranicy. Wykazywał zwrot w podatku dochodowym od osób fizycznych wynikającym z PIT-37 za 2015 rok w kwocie 202,00 zł w tym: 129,50 zł - egzekucja, 72,50 zwrot dokonany za pośrednictwem poczty w dniu 23.05.2016 r. Obecnie wobec odwołującego nie jest prowadzone postępowanie egzekucyjne. Brak informacji o odliczeniach mieszkaniowych za ostatnie 3 lata - (...) oraz informacji PIT-R, PIT- 8C. W okresie ostatnich 3 lat złożył odwołujący rozliczenie roczne PIT-37 za 2015 r. w którym wykazał przychód = dochód z tytułu emerytury- renty w wysokości 3782,85 zł.

Z dalszych ustaleń Sądu I instancji wynikało, że dnia 18.03.2008 r. wydane zostało postanowienie Sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym dnia 30.10.2006 r. S. T.. Spadek nabyli wdowa E. T. (1) oraz dzieci K. T., E. T. (2), i małoletni P. T. po 1/4. Dnia 16.12.2008 r. zawarta została umowa darowizny, zgodnie z którą odwołujący przekazał w darowiźnie matce E. T. (1) udział w 1/8 części nieruchomości składającej się z działek gruntu nr (...) o łącznej pow. 2,4800 ha zabudowanej domem mieszkalnym i dwoma budynkami gospodarczymi poł. we wsi K., gm. L. (KW (...)), wartość czynności 30000 zł (dowód : dokumenty akta ZUS). Nadto Sąd I instancji ustalił, że P. T. prowadzi wspólne gospodarstwo domowe z matką E. T. (1), która posiada dochód z renty w wysokości 1200 zł. Od 1.03.2017 r. zatrudniony jest na umowę o pracę. Stałe wydatki związane z utrzymaniem wynoszą łącznie 700 zł (600 zł opłaty eksploatacyjne, 100 zł koszty związane). Na dowód ponoszonych wydatków odwołujący przedłożył fakturę VAT za zakup lekarstwa na kwotę 20,36zł (nabywca P. T.), fakturę VAT za energię elektryczną za okres 04.11.2016r. - 02.01.2017r. na kwotę 448,62zł (odbiorca E. T. (1)), dowód opłaty I raty polisy ubezpieczenie gospodarstwa rolnego na kwotę 117zł (posiadacz gospodarstwa (...)), faktura VAT za usługi w (...) S.A. za okres na kwotę 101,22zł (nabywca E. T. (1)), dowód opłaty za (...)39,80zł (nabywca E. T. (1)), dowód opłaty zaliczki za wodę na kwotę 29,98zł (zleceniodawca S. T.), dowód opłaty polisy na życie na kwotę 36zł (zleceniodawca E. T. (1)). Sąd zauważył, iż pod wskazanym adresem zameldowany jest również brat E. T. (2) i jego żona A. T.. Odwołujący posiada zobowiązanie w Banku (...) S.A. w wysokości 6 182,48 zł, którego nie spłaca. Nie posiada ruchomości oraz nieruchomości. Posiadany udział w nieruchomości zapisanej w KW (...) przekazał w darowiźnie matce.

W kontekście poczynionych ustaleń faktycznych Sąd I instancji wskazał, że prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Olsztynie, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 września 2016r., sygn. akt IV U 1043/16 odstąpiono od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego określonego decyzją z dnia 12.06.2015r. ponad kwotę 2.797,94 zł. oraz decyzją z dnia 22.02.2016 r. ponad kwotę 1.145,65 zł. Kolejny wniosek o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń został złożony przez odwołującego w dniu 01.02.2017r. tj. w niespełna 3 i 1/2 miesiąca od uprawomocnienia się cytowanego powyżej wyroku. W ocenie Sądu sytuacja majątkowa i osobista odwołującego obiektywnie poprawiła się, opuścił on jednostkę penitencjarną, kontynuuje leczenie, podjął zatrudnienie. Nadal wspólnie zamieszkuje z rodziną, jedynie partycypując w kosztach utrzymania, co jest dla niego sytuacją korzystną. Ze zgromadzonych dokumentów nie wynika, ażeby poniósł odwołujący jakieś straty materialne wskutek zdarzeń losowych bądź kłęski żywiołowej.

Kwestię odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń regulują przepisy art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.) oraz art. 84 ust. 8 i 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity Dz.U z 2016 r., poz. 963). W ramach katalogu przykładowych okoliczności uzasadniających zastosowanie wskazanych w tych przepisach ulg można wskazać: brak majątku, z którego możliwe byłoby dochodzenie od osoby zobowiązanej zwrotu świadczeń; ustalenie, że w przypadku zwrotu świadczeń osoba zobowiązana lub osoby pozostające na jej utrzymaniu zostałyby pozbawione niezbędnych środków utrzymania; ciężką chorobę powodującą niezdolność do pracy lub niepełnosprawność osoby zobowiązanej, członka jej rodziny lub innej osoby pozostającej na jej utrzymaniu; wiek osoby zobowiązanej; zdarzenia losowe (kradzież, wypadek, pożar, powódź, inne klęski żywiołowe) powodujące szczególne trudności w sytuacji materialnej osoby zobowiązanej. Szczególnie uzasadnione okoliczności są to innymi słowy okoliczności wyjątkowo trudne, czyli takie, kiedy ubezpieczony ze względu na stan zdrowia, brak pracy, tragiczne zdarzenie losowe, sytuację rodzinną, znalazł się w takiej sytuacji, że zwrot nienależnego świadczenia uniemożliwi bądź znacznie utrudni mu bieżące funkcjonowanie i zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30 października 2008 r. w sprawie II AUa 890/08).

Sąd Okręgowy podzielając powyższe poglądy uznał, że w okolicznościach niniejszej sprawy zachodzą przesłanki częściowego odstąpienia przez organ rentowy od żądania zwrotu przez ubezpieczonego nienależnie pobranych świadczeń. P. T. jest osobą poważnie i przewlekłe chorą. Zdaniem Sądu Okręgowego choroba ubezpieczonego w sytuacji nasilenia jej objawów wyklucza podjęcie przez niego normalnego zatrudnienia. Argumentami przemawiającymi za uznaniem, że ubezpieczony jest w stanie spłacać (np. w ratach) część świadczeń pobranych z ZUS jest fakt, że odwołujący nie dysponuje orzeczeniem o całkowitej niezdolności do pracy, w 2016 roku podjął pracę i wykonywał ją do czasu wypowiedzenia mu umowy z powodu przyczyn niedotyczących pracownik, obecnie podjął zatrudnienie. Na podstawie dokonanych ustaleń, nie można stwierdzić, ażeby spłata zadłużenia pozbawiła odwołującego możliwości zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych. Należy przypuszczać, że osiągnane dochody z wynagrodzenia pozwolą na dobrowolną spłatę zadłużenia. Oczywiście, jest że jednorazowa spłata jest niemożliwa. Jednakże na wniosek odwołującego, Zakład Ubezpieczeń Społecznych może rozłożyć należności na raty dostosowane do sytuacji finansowej odwołującego. Z dokumentów znajdujących się w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych wynika, że 24.03.2016 r. zobowiązany wystąpił z wnioskiem odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń bądź ewentualnie o rozłożenie na raty należności za okres 07/2014-02/2015 określonych decyzją z dnia 12.06.2015 r. znak: (...). Po rozpatrzeniu wniosków w dniu 23.05.2016 r. wydana została decyzja o odmowie odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń oraz 16.05.2016 r. wyrażona została zgoda na rozłożenie tego zadłużenia w kwocie 5 595,88 zł, wstępnie na 11 rat po 50 zł. Jednakże odwołujący zrezygnował z podpisania umowy.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy oddalił odwołanie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł P. T.. Zaskarżając wyrok w całości, zarzucił:

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny materiału dowodowego z pominięciem jego istotnej części, tj. dokumentów w postaci karty informacyjnej leczenia szpitalnego z (...)w O. z dnia 18 sierpnia 2017 r. oraz orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z dnia 7 września 2017 r., z których dokumentów jednoznacznie wynika, że odwołujący jest niezdolny do pracy i cierpi na chorobę psychiczną, skutkiem czego Sąd I instancji błędnie ustalił, że odwołujący pracuje zarobkowo oraz ma możliwości spłaty zadłużenia wobec ZUS ratalnie.

Mając na uwadze powyższy zarzut skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji z dnia 16 marca 2017 r. poprzez odstąpienie w całości od zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego określonego decyzją z dnia 12.06.2015 r. za okres 07.2014 r. – 02.2015 r. oraz decyzją z dnia 22.02.2016 r. za okres 09.2015 r. – 11.2015 r. oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów procesu.

Ponadto skarżący wniósł o dopuszczenie nowego dowodu w postaci orzeczenia lekarza orzecznika ZUS z dnia 13 listopada 2017 r. w przedmiocie całkowitej niezdolności do pracy P. T..

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy rozważył szczegółowo całość zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i na jego podstawie dokonał w sprawie prawidłowych i wyczerpujących ustaleń faktycznych. Wbrew zarzutom apelacji, ocena materiału dowodowego dokonana przez Sąd nie narusza art. 233 § 1 k.p.c., jest bowiem wszechstronna, odpowiada zasadom logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego oraz nie przekracza granic swobodnej oceny dowodów. Sąd Okręgowy prawidłowo stwierdził, że nie wystąpiły szczególne okoliczności, które upoważniałyby organ rentowy do odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranej przez P. T. renty rodzinnej w wysokości 2.797,94 zł oraz w wysokości 1.145 zł na podstawie regulacji zawartej w art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zw. z art. 84 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Apelacja nie zawiera natomiast argumentów, które mogłyby wpłynąć na zmianę zaskarżonego wyroku. W tym też stanie rzeczy Sąd Apelacyjny przyjął poczynione w pierwszej instancji ustalenia faktyczne za własne, czyniąc je zarazem integralną częścią niniejszego orzeczenia, w konsekwencji czego nie zachodzi potrzeba ich szczegółowego powtarzania (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z: 22 kwietnia 1997 r., sygn. II UKN 61/97; 5 listopada 1998 r., sygn. I PKN 339/98; 22 lutego 2010 r., I UK 233/09). Sąd Apelacyjny w pełni podziela również ocenę prawną dokonaną przez Sąd Okręgowy.

W ocenie Sądu II instancji zarzut nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Zgodnie z treścią tego przepisu sąd jest zobowiązany do oceny wiarygodności mocy dowodów według własnego przekonania na podstawie wszechstronnego rozważenia materiału zgromadzonego w sprawie. Uprawnienie do oceny dowodów według własnego przekonania nie oznacza oczywiście dowolności w tej ocenie, bowiem poza sporem winno być, iż dokonując tej oceny sąd nie może ignorować zasad logiki, osiągnięć nauki, doświadczenia życiowego. Ponadto, dla skuteczności zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie wystarcza stwierdzenie o wadliwości dokonanych ustaleń. Strona, kwestionująca prawidłowość zastosowania art. 233 § 1 k.p.c., powinna przedstawić argumenty świadczące o niezachowaniu przez sąd tych reguł. Zarzut ten nie może natomiast polegać na zaprezentowaniu przez skarżącego stanu faktycznego, ustalonego przez niego na podstawie własnej oceny dowodów (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie, z dnia 12 lutego 2010 r., VI ACa 356/10, Lex nr 821059, wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 14 kwietnia 2010 r., I ACa 240/10, Lex nr 628186). W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy dokonał wszechstronnej oceny całości zgromadzonego materiału dowodowego, nie pomijając żadnego dowodu i nie przekraczając granic wyznaczonych dyspozycją art. 233 § 1 k.p.c., a w rezultacie dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych. Nadto ocena materiału dowodowego została dokonana przez Sąd pierwszej instancji w sposób bezstronny, zgodnie z zasadami wiedzy i logicznego rozumowania oraz doświadczeniem życiowym.

Bezspornie decyzją z dnia 12.06.2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. zobowiązał P. T. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w okresie od 1 lipca 2015 r. do 28 lutego 2015 r. w kwocie 5.595,99 zł. Kolejną decyzją z dnia 22.02.2016 r. organ rentowy zobowiązał P. T. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 września 2015 r. do 30 listopada 2015 r. w kwocie 2.291,31 zł. Na mocy prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 września 2016 r. w sprawie o sygn. akt IV 1043/16 częściowo odstąpiono od żądania od P. T. zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego określonego decyzją z dnia 12.06.2015 r. ponad kwotę 2.797,94 zł oraz decyzją z dnia 22.02.2016 r. ponad kwotę 1.145,65 zł.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było ustalenie, czy istniały przesłanki do odstąpienia przez organ rentowy od żądania zwrotu przez P. T. nienależnie pobranej renty rodzinnej w pozostałej do spłaty kwocie 2.797,94 zł (decyzja ZUS z 12.06.2015 r.) oraz w kwocie 1.145,65 zł (decyzja ZUS z 22.02.2016r.).

Sąd Okręgowy trafnie wskazał, że podstawą prawną zaskarżonego rozstrzygnięcia był przepis art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zgodnie z treścią tego przepisu, organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art. 140 ust. 4 pkt 1, lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń

na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności. Analogiczna regulacja znajduje się w treści art. 84 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W myśl tego przepisu zakład może odstąpić od żądania zwrotu należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, odroczyć termin ich płatności albo rozłożyć je na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności lub kwota nienależnie pobranych świadczeń nie przewyższa kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Powyższe regulacje prawne mają charakter ochronny - ich celem jest w szczególności zabezpieczenie zobowiązanych do spłaty należności przypadających na rzecz organu rentowego przed pozbawieniem ich możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. Przepisy te mają charakter wyjątkowy. Jeżeli doszło już do nienależnego pobrania świadczeń i przez to zubożenia środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a osoba, która świadczenie nienależnie pobrała, ma obowiązek jego zwrotu, to tylko z wyjątkowych powodów („szczególnie uzasadnione okoliczności”), jest możliwe odstąpienie od żądania zwrotu. Podkreślenia wymaga, że skoro ustawodawca posługuje się pojęciem okoliczności "szczególnie uzasadnionych" to przypadki jego zastosowania winny mieć charakter wyjątkowy, a przepis ten nie powinien być interpretowany rozszerzająco. Są to więc to wyjątkowe przypadki, kiedy ubezpieczony ze względu na stan zdrowia, brak pracy, tragiczne zdarzenie losowe, sytuację rodzinną, znalazł się w takiej sytuacji, że zwrot świadczenia uniemożliwi bądź znacznie dotkliwie utrudni mu bieżące funkcjonowanie i zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych (por. artykuł: Sł. Pracownicza 2009.11.12 - zwrot nienależnych świadczeń pobranych z ubezpieczeń społecznych", teza nr 4 107640/4). W ramach katalogu przykładowych okoliczności uzasadniających stosowanie ulg wskazuje się: brak majątku, z którego możliwe byłoby dochodzenie od osoby zobowiązanej zwrotu świadczeń; ustalenie, że w przypadku zwrotu świadczeń osoba zobowiązana lub osoby pozostające na jej utrzymaniu zostałyby pozbawione niezbędnych środków utrzymania; ciężką chorobę powodującą niezdolność do pracy lub niepełnosprawność osoby zobowiązanej, członka jej rodziny lub innej osoby pozostającej na jej utrzymaniu; wiek osoby zobowiązanej; zdarzenia losowe (kradzież, wypadek, pożar, powódź, inne klęski żywiołowe) powodujące szczególne trudności w sytuacji materialnej osoby zobowiązanej (por. red. B. Gudowska, J. Strusińska-Żukowska Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Warszawa 2011), wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 26 marca 2013 roku, sygn. akt III AUa 3/13 LEX nr 1306038). Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 28 lutego 2013 r. w sprawie III AUA 156/13 podkreślił, że "ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych nie precyzuje okoliczności, które uznaje się za szczególnie uzasadnione w rozumieniu art. 84 ust. 8 pkt 1, jednakże nie ulega wątpliwości, że dokonując oceny ich występowania należy kierować się stanem majątkowym i rodzinnym dłużnika, jak też realną możliwością zwrotu, w tym możliwością podjęcia pracy pozwalającej na zwrot świadczeń.

Sąd Okręgowy, poddając analizie sytuację ubezpieczonego P. T., zasadnie nie doszukał się szczególnie uzasadnionych okoliczności przemawiających za całkowitym odstąpieniem przez organ rentowy od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w myśl art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W pierwszej kolejności zwrócić należy uwagę, że P. T. uzyskał częściowe odstąpienie od zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rentowego określonego decyzją z dnia 12.06.2015 r. ponad kwotę 2.797,94 zł oraz decyzją z dnia 22.02.2016 r. ponad kwotę 1.145,65 zł (wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 27 września 2016 r., sygn. akt. IV U 1043/16). Sąd Okręgowy w Olsztynie orzekając o częściowym odstąpieniu od żądania od odwołującego zwrotu nienależnie pobranej renty rodzinnej miał w szczególności na uwadze stan zdrowia odwołującego, utrudniający znalezienie pracy; jego trudną sytuację materialną oraz brak majątku ubezpieczonego.

Sąd Apelacyjny dostrzega, że sytuacja życiowa ubezpieczonego jest trudna, ale nie zmienia to faktu, iż pobrane świadczenie rentowe było nienależne. Z ustalonego przez Sąd Okręgowy stanu faktycznego oraz zgromadzonego materiału dowodowego, będącego podstawą tych ustaleń, wynika, iż odwołujący cierpi na schorzenie psychiatryczne, w związku z czym był on kilkakrotnie hospitalizowany (m. in. karta informacyjna leczenia szpitalnego z 18.08.2017 r.- k.48). Aktualnie od dnia 8.09.2017 r. odwołujący przebywa na leczeniu w Ośrodku (...) w W.. Jak wynika z twierdzeń samego apelującego i zaświadczenia z dnia 31.03.2018 r. (k. 66) czas leczenia w tym ośrodku przewidywany jest na 12 miesięcy. Z orzeczenia Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w O. z dnia 7.09.2017 r. (k. 26) wynika, że P. T. został zakwalifikowany do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności na okres od dnia 18.08.2017

r. do 30.09.2018 r. Należy jednak podkreślić, iż w ostatnim okresie P. T. był dotychczas aktywny zawodowo. Ostatnio w okresie od 20.02.2017 r. do 28.02.2017 r. był zatrudniony na umowę zlecenia, a następnie od 1.03.2017 r. podjął zatrudnienie na podstawie umowy o pracę w firmie (...) Sp. z o.o. w L.. Wprawdzie z przedłożonego przez apelującego orzeczenia Lekarza Orzecznika ZUS z dnia 13.11.2017 r. wynika, iż P. T. został uznany za osobę całkowicie niezdolną do pracy w okresie od 20.06.2017 r. do 31.10.2018 r. (k. 47), jednakże orzeczona niezdolność do pracy jest okresowa. Stąd przyjąć można, iż pogorszenie stanu zdrowia ubezpieczonego ma charakter przejściowy i odzyska on zdolność do wykonywania pracy zarobkowej. W świetle powyższych okoliczności, w ocenie Sądu II instancji ubezpieczony nie jest osobą ułomną i ze względu na młody wiek (26 lat) ma szanse na podjęcie zatrudnienia i realną poprawę sytuacji bytowej i finansowej, a w konsekwencji zwrot nienależnie pobranego świadczenia z tytułu renty rodzinnej. Należy również przypuszczać, że aktualnie odbywana przez odwołującego terapia i leczenie farmakologiczne przyniesie pozytywne rezultaty, a dotychczasowa zaradność życiową spowoduje, że w przyszłości będzie on w stanie spłacić zadłużenie w pozostałej do spłaty wysokości.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że w świetle poczynionych przez Sąd I instancji ustaleń faktycznych dotyczących stanu zdrowia odwołującego oraz sytuacji materialnej i rodzinnej P. T., poszerzonych także o twierdzenia faktyczne podniesione w apelacji i złożone nowe dowody, można uznać, że nie występują szczególnie uzasadnione okoliczności w rozumieniu art. 138 ust. 6 ustawy o rentach i emeryturach z FUS w zw. z art. 84 ust. 8 ustawy systemowej. Warto podkreślić, iż na wniosek odwołującego organ rentowy może rozłożyć spłatę należności na raty dostosowane do możliwości zarobkowych odwołującego.

W rezultacie, Sąd I Instancji prawidłowo uznał, że brak jest w rozpoznawanej sprawie podstaw do odstąpienia w całości od żądania od P. T. zwrotu nienależnie pobranego świadczenia, określonych w decyzji z dnia 12.06.2015 r. oraz decyzji z dnia 22.02.2016 r.

Powyższe oznacza, iż decyzja organu rentowego z dnia 16 marca 2017 r., jak też wyrok Sądu pierwszej instancji odpowiadają prawu, dlatego też apelacja podlegała oddaleniu, o czym Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 385 k.p.c.

SSA Teresa Suchcicka SSA Barbara Orechwa-Zawadzka SSA Bożena Szponar-Jarocka